15.10.2019

Asia: Ilmastotoimet

Eduskunta
Ympäristövaliokunta

Asiantuntijalausunnon esittäjä: Tutkimusprofessori Kristiina Regina

Luken asiantuntijalausunto

1 Johdanto

Ympäristövaliokunta on pyytänyt Luonnonvarakeskukselta lausuntoa maatalouden ilmastotoimista.

2 Lausunto

Osa maataloustuotannosta syntyvistä kasvihuonekaasupäästöistä raportoidaan osana Suomen kokonaispäästöjä, ja niitä koskevat taakanjakosektorin vähennystavoitteet (-39 % 2005-2030). Lisäksi maatalousmaiden hiilidioksidipäästöt raportoidaan osana maankäyttösektoria, jolla tulee olemaan oma tavoitteensa Pariisin ilmastosopimuksen kaudella.

Maatalouden päästöt eivät ole vähentyneet yhtä paljon kuin muut taakanjakosektorin päästöt. Vaikka esimerkiksi päästöt lannoituksesta ovat vähentyneet, erityisesti turvemaiden päästöt ovat kasvaneet 2000-luvulla, kun peltoja on raivattu lisää turvevaltaisilla alueilla. Maankäyttösektorilla viljelysmaiden kokonaispäästöt ovat hieman pienentyneet viime vuosina, mutta turvepeltojen päästöt ovat tässäkin kategoriassa nousseet.

Maatalouden päästöjen vähentäminen kotimaista tuotantoa vähentämällä ja tuontia lisäämällä ei ole kestävä ratkaisu, koska tällöin päästöt siirtyvät muihin maihin. Vaihtoehdoiksi jäävät siten ruokavalioiden muuttaminen ilmastoystävällisempään suuntaan, ruokahävikin pienentäminen ja tuotannon päästöjen vähentäminen tiloilla. Tämä lausunto käsittelee pääasiassa viimeksi mainittua.

Maatalouden päästöt ovat laskeneet vuosien 2005 ja 2017 välillä 0,3 % ja ilman lisätoimia päästöjen arvioidaan pysyvän lähellä nykyistä tasoa aina vuoteen 2030 asti. Jos keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman (KAISU) toimet toteutuvat suunnitellusti, maatalouden päästöt voivat laskea 10 % vuoteen 2030 mennessä. Näin iso päästöjen lasku ei kuitenkaan tapahdu pienin muutoksin, vaan se vaatii melko isoja muutoksia ruokavalioihin, peltopinta-alaan tai molempiin. Myös maankäyttösektorin tavoitteen saavuttaminen vaatii toimia, jotka mahdollistavat maankäytön ohjaamisen.

Päästöjen lasku edellyttää tehokkaita toimia, jotka ovat viljelijöiden kannalta hyväksyttäviä. Näin niiden alle saadaan riittävä määrä pinta-alaa, jotta toimien vaikutus näkyy valtakunnallisella tasolla. KAISU:n esittämät toimet keskittyvät turvepeltojen päästöjen vähentämiseen, mikä on perusteltua niiden suuren

hehtaarikohtaisen tehon vuoksi. Alla käsitellään KAISU:n toimia ja mahdollisuuksia niiden tehon parantamiseen tulevalla tukikaudella.

1) Nyt käynnissä olevalla tukikaudella on tuettu monivuotisia nurmia turvepelloilla. Toimen alle on ilmoitettu vain muutama tuhat hehtaaria, joten toimen teho on jäänyt vähäiseksi. Korvauksen voi saada myös, jos pelto jo ennestään oli nurmen viljelyssä. Toimen teho olisi siten parempi, jos se kohdistuisi pelloille, jotka aiemmin olivat yksivuotisen kasvin viljelyssä.
2) Metsitystä ei ole tuettu pitkään aikaan. Maatalousmaan alan väheneminen olisi kuitenkin päästöjä tehokkaasti vähentävä tekijä, ja nykyinen ruuantuotanto voitaisiin toteuttaa myös huomattavasti pienemmällä alalla. Ruokavaliomuutokset saattavat myös edistää tätä tavoitetta tulevina vuosikymmeninä, mutta todennäköisesti eivät ennen 2030. Kuitenkin jo ennen isoja ruokavaliomuutoksia on löydettävissä metsitykseen soveltuvaa alaa, tällaista on esimerkiksi tuotantokykynsä menettäneet pellot.
3) Säätösalaojitus vähentää päästöjä turvepelloilla, jos sen avulla nostetaan pohjaveden pintaa. Tällöin veden alle jäävän turpeen mikrobiologinen hajotus pysähtyy ja vaikutus voi olla jopa 40 % vähennys maaperän kokonaispäästöön. Tukiehtojen tulisi olla nykyistä tiukemmat ja vaatia esim. pyrkimystä 30 cm pohjaveden korkeuteen sadonkorjuun jälkeen. Päästövähennysten todentamista varten tarvittaisiin lisäksi tieto siitä, millä korkeudella pohjavesi todellisuudessa on ollut.
4) Biokaasun tuotanto ei kovin paljon vähennä maatalouden (lannan) päästöjä suoraan. Sillä on kuitenkin välillisiä vaikutuksia maatalousmaan pinta-alaan, millä voi olla lopulta suurempi vaikutus päästövähennysten kannalta. Biokaasutuksen tuottama energia mahdollistaa lannan separoinnin ja kuivajakeen kuljettamisen kauemmaksi tilakeskuksesta. Tämä voi vähentää pellon raivauksen painetta, kun kuiva-aineen sisältämä fosfori voidaan kannattavasti kuljettaa kauemmas tai toiselle tilalle, ja näin vältytään ympäristöluvan vaatimalta lisäalalta.
5) Maaperän hiilivaraston lisääminen ja säilyttäminen eivät näy taakanjakosektorilla, mutta tulevat olemaan tärkeitä tavoitteita maankäyttösektorin kannalta. Nykyisistä Maaseutuohjelman toimista tätä tavoitetta tuki parhaiten kerääjäkasveista maksettu ympäristökorvaus. Turvepeltojen raivauksen jatkuessa on kuitenkin todennäköistä, että viljelysmaat tulevat edelleen olemaan kasvava päästölähde Pariisin sopimuksen kaudella.

KAISU:n toimien lisäksi olennaisimmat ilmastotoimet ovat turvepeltojen raivauksen kieltäminen ja keinot, jotka mahdollistavat vähintään tuotantokykynsä menettäneen pellon poistamisen tuotannosta. Samaan suuntaan vaikuttaisi myös sadonkorjuuvelvoitteen laajentaminen nykyisestä. Jatkuvan kasvipeitteen vaatimus turvepelloille olisi toteutettavissa nurmipeitteellä tai aluskasveilla; nurmen uusiminen tulisi kuitenkin sallia. Vuoden 2004 jälkeen raivattujen lohkojen tukikelpoisuutta on jo rajoitettu, mutta voidaan rajoittaa lisää muidenkin kuin pinta-alaperusteisten tukien osalta. Hehtaaria kohden tehokkain keino vähentää turvepeltojen päästöjä olisi sallia pohjaveden pinnan nosto tukikelpoisuuden kärsimättä (kosteikkoviljely). Ohjauskeinojen päivitys on nyt ajankohtaista, kun Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2020 jälkeiselle kaudelle suunnitellaan.